

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

9
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 502 sahifa, 30-sentyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'zR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq Markazi xorijiy hamkorlik bo'yicha mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liqin Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zR Tabiat resurslari vazirligi,
O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Ichki turizmni rivojlanlantirishda davlatning o'rne.....	7
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
Qishloq xo'jaligida sug'orish tizimlari boshqaruvini rivojlantirish yo'llari	11
Mirjamilova Hulkar Nurali qizi , assistent	
Yangi O'zbekiston sharoitida o'simliklar karantini tizimi faoliyatini takomillashtirish va iqtisodiy samaradorligini oshirish	15
Alimov Murodkosim Achilovich , mustaqil izlanuvchi	
"Yashil iqtisodiyot" da energetika sohasini investitsion holatining statistik tahlili	20
Umarov Faxriddin Umar o'g'li , katta o'qituvchi	
Yoqilg'i-energetika korxonalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashda investitsion faoliyatning ahamiyati	26
Ergashev Muhibbek Aslam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Tog'li hududlarda turizm biznesining rivojlanishi	31
Abduvakil Alimov Komil o'g'li , tayanch doktorant	
Ta'lim turizmining nazariy asoslari va O'zbekistondagi tendensiyalari.....	38
Maxmudova Nodira O'ktamovna , tayanch doktorant	
Turizmga innovatsion texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	43
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , tayanch doktorant	
Mintaqaviy investitsion loyihalarning jozibadorligi tahlillari masalalari	46
Davlyatshayev Akmal Ashurmamatovich , dotsent, i. f. n.	
Yashil iqtisodiyotning tijorat banklaridagi ahamiyati va ularning raqamlashuvi	51
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi , dotsent, PhD	
Turizmni rivojlantirishda "Tourism 4.0" konsepsiyasini joriy etish masalalari	57
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna , mustaqil tadqiqotchi	
Davlat tomonidan qishloq xo'jaligini moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	62
Ollokulova Feruza Mansurovna , PhD; Jabborov Jahongir Abduvohid o'g'li , magistrant	
Перспективные направления "Зелёной химии" для Республики Узбекистан.....	66
Султанходжаев Бахтиёр Забишуллаевич	
O'zbekistonda transport va logistika sohasini rivojlantirish strategiyasi	73
Usmonov Botir , magistr	
Hududlarda investitsion faollikni oshirishga qaratilgan mexanizmni takomillashtirish	78
Sunatullayeva Shaxnoza Xurshid qizi , tayanch doktorant	
Qurilish tarmoqlarida boshqaruv faoliyatining iqtisodiy ko'rsatkichlari tahlili.....	82
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich , PhD	
Connection between interest rate on loans, cash flow and turnover of funds	87
Sharbat Abdullaeva , Professor; Sardor Abdullaev , the applicant	
Econometric Analysis of the Impact of IPO on the Market Capitalization of Companies	92
Shakhzod Saydullaev , PhD.	
Davlat xaridlarini takomillashtirishda byudjet mablag'laridan samarali foydalanishning mohiyati va zarurligi	101
Raximjonov Kamronbek Ilxomjon o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekistonda to'lov tizimining raqamli transformatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari.....	105
Otamurodov Shavkat Nusratillayevich , i. f. d. (DSc); Eshqulova Nasiba Normo'minovna , o'qituvchi	
Tijorat banki xizmatlarida ta'lim kreditining o'rne va uni takomillashtirish masalalari.....	110
Eldor Uskanov , mustaqil tadqiqotchi	
Korxonaning strategik boshqaruvini takomillashtirish	114
Maxmudov Nosir Maxmudovich , professor; Elmurodov Faxriddin Farxodovich , magistratura tinglovchisi	
Respublikada kichik biznesni moliya-kredit mexanizmlari orqali qo'llab-quvvatlash masalalari.....	120
Ergashev Otamurod Toshtemirovich , PhD	
Mulk iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda muammo va yechimlar	125
Ermatov Musojalil Komilovich , kafedra dotsenti v. b.; Abdunazarov Oybek Abdumutalibovich , katta o'qituvchi	

Using intelligent and decision support systems for developing University Curriculum: semi-automated need analysis approach.....	132
Abduraxmanov Zafar Batirovich; Ikromov Sayidolim Ismoilovich	
Challenges of Developing a Competitive Environment in the Context of Economic Liberalization.....	138
Akobiroya Nodira Najmiddin qizi, asisstant	
Topical Issues of the Development of Recreational-Tourist and Military-Recreational Activities.....	141
Alimova Guzal Alisherovna, PhD in economics, docent	
Kreditlash jarayonlarida xulq-atvor iqtisodiyoti omilini joriy etish istiqbollari	146
Jo'rayeva Sevara Zakirovna, mustaqil izlanuvchi (PhD)	
Portfelli xorijiy investitsiyalarning milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli	152
Kamilova Iroda Xusniddinovna, PhD	
Exploring the Ethical Dimensions of Artificial Intelligence in Advancing Human Rights and Sustainability	156
Matkarimova Gulchekhra Abdusamatovna, Professor	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlashning nazariy asoslari.....	163
Maxmudov Rahimjon Xamid o'g'li, mustaqil izlanuvchi	
Barqaror iqtisodiy o'sishga yalpi talab va yalpi taklif omillarining ta'siri.....	170
Nabiyev Ulug'bek Mirodiljon o'g'li, tayanch doktorant	
The potential advantages of implementing the Total Quality Education Management (TQEM) concept	175
Otakulov Makhamadjon, PhD	
Kichik yashil biznesni yanada rivojlantirish imkoniyatlari	181
Raximova Kizlarxon Ne'matjon qizi	
Jamg'armalar investitsiyalar manbasi sifatida	185
Sadikova Ra'no Abdullayevna, i. f. n., dots.	
Davlat moliyasining moddiy asosini oshirish orqali iqtisodiy o'sishga erishish	188
Shamsiyev Shuxrat Sayfutdin o'g'li, mustaqil izlanuvchi	
Aholi turmush darajasini oshirishda ijtimoiy himoyaning o'rni	191
Sherjonov Sherjon Alijan o'g'li, mustaqil izlanuvchi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar to'lov qobiliyatini aniqlashning nazariy-uslubiy masalalari.....	196
Adashaliyev Baxtiyorjon Valisher o'g'li, dekan o'rinbosari	
Kichik sanoat zonalari faoliyatini samarali boshqarish tamoyillari	203
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich, dotsent; Adilbekov Allayar Anvarbekovich, magistrant	
Aholini ijtimoiy himoya qilishda pensiya va ijtimoiy nafaqalarning o'rni.....	206
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li, mustaqil izlanuvchisi	
Использование методов управления для повышения эффективности производства на предприятиях.....	212
Алиева Надирахон Абдумаликовна, PhD. доц.; Тлеумуратова Мадинабону Дилмурат кизи, ст. 3-курса	
Korxonalar moliyaviy barqarorligini ta'minlash mexanizmini takomillashtirish.....	217
Z. G. Allaberganov, kafedra dotsenti	
Davlat fiskal (byudjet-soliq) siyosatining aholi bandligiga ta'siri va uni takomillashtirish.....	222
Asatullayev Xurshid Sunatullayevich, i. f. n., professor	
O'zbekistonda iqtisodiyot tarmoqlariga raqamli iqtisodiyotni shakllantirish omillari.....	228
Axmedova Yulduz Sunatullayevna, kafedra o'qituvchisi	
Moliyaviy risklarni baholash usullari, boshqaruvdagi yondashuvlari	232
Baymuratova Gulirayxon Tursunbayevna, kafedra dotsenti	
Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda biznes jarayonlarini boshqarish	236
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich, mustaqil izlanuvchi	
Tijorat banklarida investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning ekonometrik modellashtirish ko'rsatkichlari.....	242
Berdiyev Akram O'ktamovich, mustaqil izlanuvchi	
Innovatsion muhitni shakllanishi va rivojlanishida investitsiyaning zarurligi	253
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida yashil moliyalashtirishning nazariy asoslari va xususiyatlari	258
Botirov Erkinjon Xayitovich, kafedra dotsenti	

O'zbekiston Respublikasida xorijiy investitsiyalarni jalb etish orqali investitsion salohiyatni oshirish	263
G'aybullayev Odil Baxtiyarovich , kafedra dotsenti v. b.	
Tadbirkorlik subyektlarining innovatsion loyihalarini moliyalashtirishni qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	269
Jubanova Bayramgul Aymuratovna , PhD	
Soliq ma'muriyatchiligi va uni raqamlashtirishni ekspert baholash yo'llari	272
Ibragimov Boburshoh Bohodir o'g'li , i. f. d. (PhD), doktorant (DSc)	
Xalqaro standartlarga muvofiq buxgalteriya autsorserlari tomonidan moliyaviy hisobotlarni transformatsiya qilishni takomillashtirish	278
Islomov Alisher Baxtiyor o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	284
Qurbonova Shaxrinov , tayanch doktorant	
Yerlarning degradatsiyaga uchrashi va oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar	288
Mamanazarova Nasiba Jo'rayevna , kafedra doktoranti	
Davlat sektorida ichki auditni tashkil etish xususiyatlari	292
Mamirjon Jaloliddinov , mustaqil izlanuvchi	
Финансирование акционерных общества через рынок капитала	297
Муминов Шохжахон Суюнович , ассистент кафедры	
Необходимость развития предпринимательской и страховой деятельности риски на рынке Узбекистана	302
Муятдинов Махмуд Жалелович , независимый исследователь	
Инвестиционная привлекательность как фактор экономического развития страны	307
Назарова Гузал Баходировна	
Tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini takomillashtirish masalalari	312
Nozima Abdullayeva , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklarining xizmatlar sohasini kreditlash amaliyotiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili	316
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich , kafedra dotsenti v. b.	
Современное решение, которое положительно влияет на логистические услуги и резко снижает смертность на перекрестках	326
Тажимуратов Умид Рузматович , кандидат медицинских наук, доцент; Жуманиёзов Эркин Худойбергенович , кандидат медицинских наук, доцент; Тажимуратов Рузмат Отажанович , кандидат медицинских наук, Тажимуратов Абдусами Умид угли , ученик 10 класса	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida dividend siyosati va tendensiyalari tahlili	333
Temirov Abdulaziz Alimjanovich , kafedra dotsenti, i. f. n.	
Современное состояние инвестиционного потенциала Республики Узбекистан	339
Топилдиев Соҳибжон Раҳимжонович , DSc; Одилова Дилноза Барнаевна , PhD	
Portfelli xorijiy investitsiyalarni milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli	345
Tosheva Ziroat Aliqul qizi	
Kichik biznes subyektlarida raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-nazariy jihatlarini	349
To'rayeva Nafisa Odilovna , mustaqil izlanuvchi	
О достижениях Узбекистана в реализации национальных целей и задач устойчивого развития	355
Турсун Мухитович Ахмедов , и. ф. д., проф.; Гавхар Рустамовна Хидирова , докторант, и. ф. ф. д., доц.	
Влияние корпоративного управления в зеленой экономике	359
Уринов Бобур Насиллоевич , заведующий кафедрой	
Ko'chmas mulkni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	366
Fayziyev Farrux Abdullaxojayevich , kafedra dotsenti	
Transport tizimi iqtisodiy rivojlantirish yo'nalishlari	374
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich , DSc.	
Oliy ta'lim muassasalarida byudjet mablag'laridan samarali foydalanishning ayrim fundamental masalalari	382
Xayriddinov Sh. B. , mustaqil izlanuvchi	

Xalqaro raqamli valyuta bozorini rivojlantirish istiqbollari	385
Xolov Nabijon Qaxramonovich, PhD.	
Nodavlat notijorat tashkilotlarning rivojlanishi va hozirgi shart-sharoitlari	391
Xusanov Otabek Nishonovich, PhD, mustaqil izlanuvchi	
Banklarining aktivlarini daromadlilikini oshirish yo'llari	396
Elbusinova Umida Xamidullayevna, kafedra dotsenti	
Особенности методики проведения аудита затрат на производство	401
Хилола Икрамова Ровшан кизи, базовый докторант	
Ta'lim islohotlarining ma'naviyatdagi o'rni	407
Bekdavlat Aliyev	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	412
O'ktamova Nozima Narzulla qizi, kafedra dotsenti	
Moliyaviy barqarorligi tushunchasining konseptual mohiyati, turlari va asosiy tavsiflari	416
Eshquvlatov Aziz Baxtiyorovich, mustaqil izlanuvchi	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va	
Abdulla Avloniy axloqiy konsepsiyalaridagi umumiylik va xususiylik	420
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich, falsafa fanlari doktori (PhD)	
Yer resurslaridan foydalanishning iqtisodiy va huquqiy asoslari	424
Abdurahmanova Muqaddas Toxtasinovna	
Стратегии привлечения иностранных инвестиций для	
содействия устойчивому экономическому росту в	
Республике Узбекистан с акцентом на инициативы зеленого развития	431
Нилуфар Зикируллаева Дилмуродовна, аспирант	
Bank tizimi barqarorligini oshirishda kredit risklarining ahamiyati va ularni kamaytirish yo'llari	440
Xolmatov Farhodjon Kubayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, professor	
Baholash faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari va uning huquqiy asoslari	446
Bobirjon Aktamov, mustaqil tadqiqotchi	
Suv resurslaridan foydalanishni iqtisodiy boshqarish samaradorligini	
kompleks baholash uslubiyoti	454
Axmedov Sayfullo Normatovich, t. f. n., mustaqil tadqiqotchi	
Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot faoliyatini boshqarishni	
takomillashtirish metodologiyasini ishlab chiqish	459
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	
Daromadlarni qayta taqsimlashda "tashabbusli byudjet" tizimini qo'llashning	
zamonaviy modellari va ulardan samarali foydalanish yo'llari	464
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, dotsenti, iqtisodiyot fanlari nomzodi	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth in Uzbekistan	472
Tulkin Imomqulov, PhD Associate Professor	
O'zbekistonda elektron tijoratning rivojlanish bosqichlari	478
Karimova Shirin Zoxid qizi, tayanch doktorant	
O'zbekistonda kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyati ijtimoiy-iqtisodiy	
rivojlanishining statistik tahlili	483
Saodat Toshaliyeva Toxirova, PhD	
Современное состояние инвестиционного потенциала Республики Узбекистан	490
Топилдиев Соҳибжон Раҳимжонович, DSc; Одилова Дилноза Барнаевна, PhD	
Tijorat banklari kreditlari hajimining barqaror o'sishini ta'minlash	497
J. Y. Isakov, i.f.d., prof.	

O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATI IJTIMOIIY- IQTISODIY RIVOJLANISHINING STATISTIK TAHLILI

Saodat Toshaliyeva Toxirova
PhD, Termiz davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolaning dolzarbligi kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyatining respublika ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'sirini statistik baholash zarurati bilan izohlanadi. Ilmiy tadqiqot ishining maqsadi O'zbekiston Respublikasi va hududlar kesimida kichik tadbirkorlik rivojlanishi jarayonida ro'y berishi mumkin bo'lgan iqtisodiy hodisa va jarayonlar holatini statistik tahlil etishga qaratilgan. Ushbu maqsadga erishishda maqolada iqtisodiy statistik va nazariy tahlil usullaridan foydalanilgan bo'lib, unda hududlar kesimida faoliyat yuritayotgan kichik tadbirkorlik korxonalari rivojlanishini ifodalovchi ko'rsatkichlar, YaHM hajmi, sanoat ishlab chiqarish, bozor xizmatlarining asosiy ko'rsatkichlari, asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar va xorijiy investitsiyalar hajmi, statistik tahlil qilingan, ilmiy asoslangan holda baholangan, taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, YaIM, YaHM, innovatsion mahsulot, indeks, sanoat ishlab chiqarish, bozor xizmatlari ko'rsatish, asosiy kapitalga investitsiyalar, statistik tahlil

Abstract: The relevance of this article is explained by the need for a statistical assessment of the impact of the activities of small businesses on the socio-economic development of the republic. The purpose of the research work is aimed at statistical analysis of the state of economic phenomena and processes that may arise in the development of small business in the Republic of Uzbekistan and the regions. In order to achieve this goal, the article uses methods of economic, statistical and theoretical analysis, within which indicators representing the development of small businesses operating in inter-regions, GRP, the main indicators of industrial production, the services market, fixed capital investments and foreign investments of hajmi are statistically analyzed, scientifically evaluated, proposals and recommendations were developed.

Key words: small business, GDP, GRP, innovative product, index, industrial production, market services, fixed capital investments, statistical analysis

Аннотация: Актуальность данной статьи объясняется необходимостью статистической оценки влияния деятельности субъектов малого предпринимательства на социально-экономическое развитие республики. Цель научно-исследовательской работы направлена на статистический анализ состояния экономических явлений и процессов, которые могут возникать в процессе развития малого предпринимательства Республики Узбекистан и регионов. При достижении поставленной цели в статье использованы методы экономико-статистического и теоретического анализа, в рамках которых показатели, представляющие развитие предприятий малого бизнеса, действующих в межрегионах, ВРП, основные показатели промышленного производства, рынка услуг, инвестиций в основной капитал и иностранных инвестиций хаджми, статистически проанализированы, научно оценены, предложения и были разработаны рекомендации.

Ключевые слова: малый бизнес, ВВП, ВРП, инновационный продукт, индекс, промышленное производство, рыночные услуги, инвестиции в основной капитал, статистический анализ

KIRISH

Kichik tadbirkorlik – tadbirkorlik faoliyatining eng keng tarqalgan shakllaridan biri bo'lib, u jamiyatda vujudga kelayotgan ko'pgina ijtimoiy muammolarni bartaraf etishda muhim rol o'ynaydi. Kichik tadbirkorlik aholi qatlam-larini faol iqtisodiy jarayonlarga jalb etish orqali mamlakatdagi ishsizlik muammolarini bartaraf etish, raqobat muhitini yaxshilash, monopoliyaga barham berish, kichik mulk egalari sinfini shakllantirish hamda jamiyatda o'rta mulkdorlar sinfini yaratish uchun muhim shart-sharoitlarni yaratishga yordam beradi.

Shuning uchun rivojlangan mamlakatlarda kichik tadbirkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratadilar. Chunki kichik tadbirkorlik mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, kichik

tadbirkorlik yirik ishlab chiqarish korxonalariga ko'makchi bo'lish bilan bir qatorda mustaqil xo'jalik yurituvchi subyekt sifatida bozor iqtisodiyoti shart-sharoitlariga tez moslashuvchan, iqtisodiy samaradorligi yuqoriligi bilan ajralib turadi. Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida yirik korporativ tuzilmalar bilan bir qatorda kichik va o'rta biznes rivojlanishiga ham alohida e'tibor qaratadilar. Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida aynan kichik va o'rta biznes korxonalarida deyarli 70 foiz aholi ish bilan band. Ushbu mamlakatlarda kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishga qaratilgan bir qator davlat dasturlari ishlab chiqilgan. Bizning respublikamizda ham kichik tadbirkorlikni rivojlantirish borasida keng qamrovli ishlar amalga oshirilib, qator chora-tadbirlar tizimi ishlab chiqilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyatining respublika ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi ahamiyati bo'yicha xorij va MDH mamlakatlari olimlaridan R. Lukas^[14], P. Romer^[15], A. Portes^[16], A. Chepurenskiy^[19], S. Yegorixina^[7], N. Doronina^[5], I. Cheplyaeva^[20], O. Ponomarev^[12], K. Arshakuni^[2] va boshqalar ilmiy tadqiqot ishlari olib borganlar.

S. G'ulomov^[4], B. Ruzmetov^[17], T. Do'stjanov^[6], T. Shodiyev^[21], B. Xodiyev^[18], B. Berkinov^[3], O. Rixsimboyev^[13], U. Inoyatov^[9], I. Jalolov^[8] va boshqa olimlar ilmiy tadqiqotlarida kichik tadbirkorlikning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish tendentsiyalari va istiqbollarini statistik hamda ekonometrik tahlil qilish muammolari yoritilgan.

Kichik tadbirkorlik sohasida amalga oshirilgan ilmiy-tadqiqotlarga qaramasdan, kichik tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini statistik baholash va uni ekonometrik modellash masalalari yetarlicha o'rganilmaganligi mazkur mavzuda chuqurlashtirilgan ilmiy-uslubiy izlanishlar amalga oshirishni taqozo etadi.

Kichik tadbirkorlikning mamlakat va uning hududlariga ta'sirini baholashda o'rtacha geometrik usulda hisoblanuvchi integral ko'rsatkichlar tizimidan foydalaniladi. Bunday yondashuvlarni ko'plab ilmiy tadqiqotlarda ko'rishimiz mumkin. Ushbu tadqiqot ishlarida kichik tadbirkorlikning hudud ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga qo'shgan hissasini aniqlashda kichik tadbirkorlik rivojlanishidagi asosiy muammo va afzalliklarni baholashga imkon beruvchi turli iqtisodiy ko'rsatkichlardan foydalanilgan. Ular tomonidan ishlab chiqilgan uslubiyot tadbirkorlik subyektlarining hudud ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga qo'shgan hissasini reyting asosida baholash imkonini beradi^[10].

Ayrim tadqiqotlarda kichik tadbirkorlikni hududiy rivojlanish dinamikasiga ta'sirini baholashda kichik tadbirkorlik samaradorligini baholashning ko'p omilli regression tahlil tenglamasidan foydalanilgan^[11].

Lekin ushbu tadqiqotlarda kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyatini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini baholashning mintaqaviy masalalariga alohida e'tibor qaratilmagan.

Mamlakat va uning hududlarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish samaradorligi ishlab chiqarish va ijtimoiy soha rivojlanish natijalarini ifodalovchi iqtisodiy kategoriya hisoblanadi. Kichik tadbirkorlik mamlakat va uning hududlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga bevosita ta'sir qilib, yangi ish o'rinlarining yaratilishi, aholi ish bilan bandligi ta'minlanishi, tovar va xizmatlarga bo'lgan talab qondirilishi va aholi turmush farovonligi oshirilishiga olib keladi^[22].

Kichik tadbirkorlikka bag'ishlangan ayrim ilmiy tadqiqotlarda faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlarida ish bilan band bo'lganlar sonining bir foizga oshirilishi YalMdagi tadbirkorlik subyektlari salmog'ining 8,056 foizga oshishiga olib kelishini ko'rsatgan^[23].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishining metodologik asosi O'zbekistonda kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyati ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi jarayonida ro'y berishi mumkin bo'lgan hodisa va jarayonlar holatini statistik tahlil etishga qaratilgan bo'lib, bunda hududlar kesimida faoliyat yuritayotgan kichik tadbirkorlik korxonalari rivojlanishini ifodalovchi ko'rsatkichlar, YaHM hajmi, sanoat ishlab chiqarish, bozor xizmatlarining asosiy ko'rsatkichlari, asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar va xorijiy investitsiyalar hajmi statistik tahlil asosida miqdor va sifat jihatdan ilmiy asoslangan holda baholash, respublika va hududlarda kichik tadbirkorlikning kelgusi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashdan iborat.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda kichik tadbirkorlik subyektlari rivojini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotga ta'sirini baholash maqsadida kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyati rivojlanishi statistik tahlili amalga oshirildi. Hududlar kesimida faoliyat yuritayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari bo'yicha statistik tahlil ma'lumotlariga ko'ra respublikamizda 2023-yil 1-yanvar holatiga ko'ra 523600 ta kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyat yuritgan bo'lib, bu ko'rsatkich o'tgan yilga nisbatan mos ravishda 13,1 foizga ko'pligini ko'rish mumkin (1.2.1-rasm).

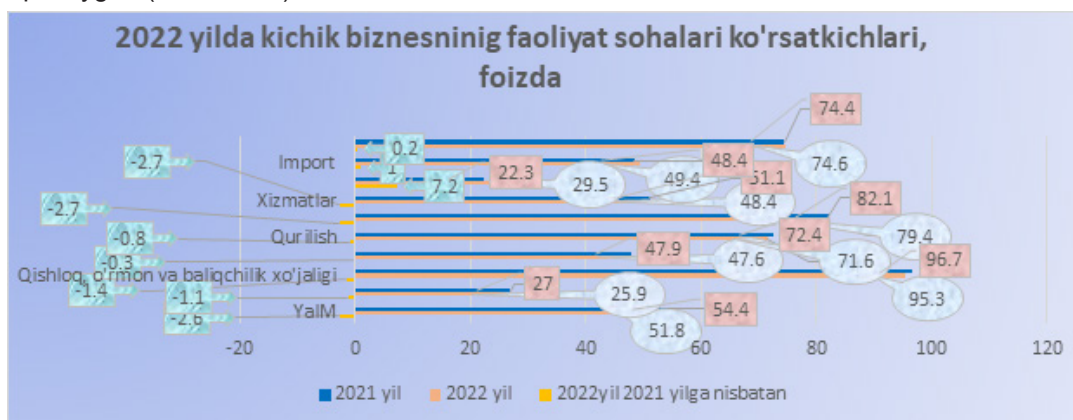

1.2.1-rasm: Hududlar kesimida faoliyat yuritayotgan kichik tadbirkorlik ko'rsatkichlari

		2022 1 yanvar holati			2023 1 yanvar holati			2023-yilda 2022-yilga nisbatan o'zgarishi (% da)
		Soni, birlikda	Jamiga nisbatan ulushi (% da)	Har mingta aholiga to'g'ri keladigan soni, birlikda	Soni, birlikda	Jamiga nisbatan ulushi (% da)	Har mingta aholiga to'g'ri keladigan soni, birlikda	
1.	O'zbekiston Respublikasi	462834	100%	13,2	523600	100%	14,2	113,1
2.	Qoraqalpog'iston Respublikasi	19998	4,3	10,2	22863	4,2	4,4	114,3
Viloyatlar								
3.	Andijon	34999	7,5	10,7	39038	7,4	14,8	111,5
4.	Buxoro	27690	5,9	14	30082	5,7	19	108,6
5.	Jizzax	19463	4,2	13,4	22474	4,2	21,5	115,4
6.	Qashqadaryo	31152	6,7	9,1	36421	6,9	15,5	116,9
7.	Navoiy	20472	4,4	19,8	22844	4,3	24,8	111,5
8.	Namangan	28949	6,2	9,8	32305	6,1	13,2	111,5
9.	Samarqand	40724	8,7	10,1	47943	9,1	15	117,7
10.	Surxondaryo	24395	5,2	8,8	27368	5,2	12,6	112,1
11.	Sirdaryo	13808	2,9	15,7	15036	2,8	23	108,8
12.	Toshkent viloyati	44156	9,5	15,02	49145	9,3	19,7	111,2
13.	Farg'ona	40403	8,7	10,3	46350	8,8	15,4	114,7
14.	Xorazm	21984	3,4	11,4	25616	4,8	15,8	116,7
15.	Toshkent shahri	94641	20,4	33	106071	20,2	35,9	112,1

2022-yil davomida 90170 tasi yangidan tashkil etilgan bo'lsa, 29377 tasi o'z faoliyatini tugatgan. Rasm ma'lumotlaridan ko'rish mumkinki, hududlar kesimida eng ko'p faoliyat yuritgan kichik tadbirkorlik korxonalari ulushi Toshkent shahri (20,4%), Toshkent viloyati (9,5%) hamda Samarqand viloyatiga, eng kam ulush esa Qoraqalpog'iston Respublikasi (4,3%), Jizzax (4,2%) va Sirdaryo (2,9%) viloyatlariga to'g'ri kelgan. Kichik tadbirkorlik subyektlarining har 1000 ta aholiga to'g'ri keladigan ulushi bo'yicha bu ko'rsatkich respublika bo'yicha 14,2 tani tashkil etgan. Hududlar kesimida amalga oshirilgan tahlil natijalariga ko'ra eng yuqori ko'rsatkich Toshkent shahri (35,9 ta), Navoiy (24,8 ta), Sirdaryo (23,0 ta) va Jizzax (21,5 ta) viloyatlariga to'g'ri kelgan. Buni ushbu hududlarda EIHLar ko'proq faoliyat yuritayotganligi bilan izohlash mumkin. Qolgan sakkizta hududlarda esa bu ko'rsatkich respublika ko'rsatkichidan pastligini ko'rish mumkin. Kichik tadbirkorlik subyektlari sonining o'tgan yilga nisbatan yuqori o'sish sur'atlari Samarqand (117,7%), Qashqadaryo (116,9%) va Xorazm (116,7%) hududlariga to'g'ri keladi. Surxondaryo (112,1%) viloyatida esa o'rtacha o'sish sur'ati kuzatilgan.

Kichik tadbirkorlik subyektlarini faoliyat sohalari bo'yicha ko'rsatkichlari tahliliga e'tibor qaratadigan bo'lsak, respublika YalMdagi ulushi 2022-yilda 51,8 foizni tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan mos ravishda 2,6 foizga kamaygan, ushbu holatni sanoatda ham kuzatish mumkin, ya'ni 25,9 foizni tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan 1,1 foizga pasaygan (1.2.1-rasm).

1.2.1-rasm: 2022-yilda kichik biznesning faoliyat sohalari ko'rsatkichlari, foizda

Rasm ma'lumotlaridan ko'rish mumkinki, o'sish ko'proq eksport (7,2 %) va importda (0,2%) kuzatilgan.

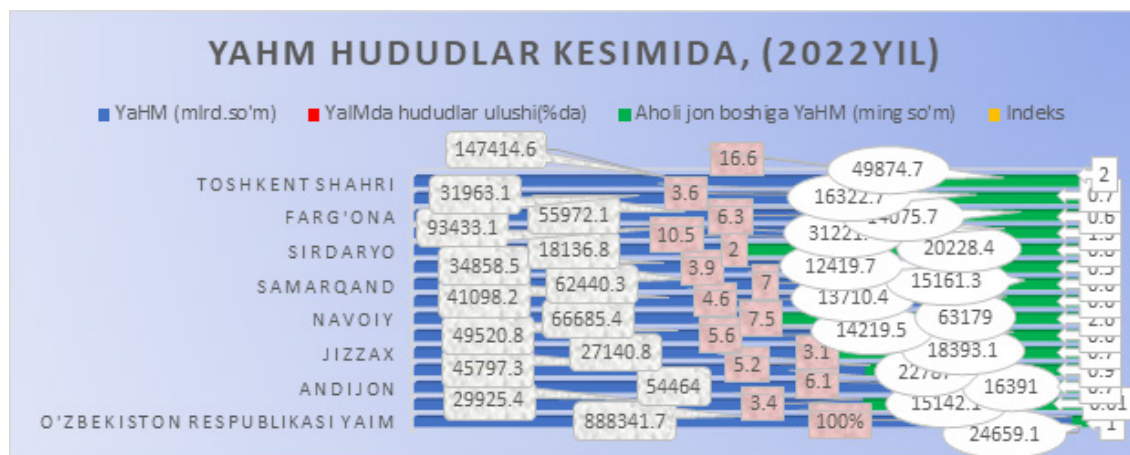
Qolgan barcha sohalarda kamayish kuzatilgan, bunda eng yuqori kamayish xizmatlar sohasi va savdoda (2,7 %) vujudga kelgan. E'tiborlisi, kichik tadbirkorlik o'zining salmoqli ulushini qishloq, o'rmon va baliq xo'jaliklarida (95,3 %), savdoda (79,4%), xizmatlarda (48,4%), qurilishda (71,6 %), investitsiyada (47,6 %) saqlab qolmoqda. Bundan ko'rinadiki, bugungi kunda kichik tadbirkorlik mamlakat iqtisodiyotini harakatga keltiruvchi asosiy kuchlardan biriga aylanib bormoqda. Lekin 2021–2022-yillar davomida asosiy faoliyat turi bo'yicha eng katta salmoqqa ega bo'lgan kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, ular, deyarli ko'p holatlarda past texnologik mahsulotlar ishlab chiqarganiga guvoh bo'lamiz. 2021-yilda sanoat sohasida 19285 ta kichik tadbirkorlik korxonalari tashkil etilgan bo'lsa, 2022 yilga kelib bu ko'rsatkich 16,0 foiz pasayish tendentsiyasiga ega bo'lgan. Ushbu sohada tashkil etilgan kichik tadbirkorlik subyektlari asosan, un va non mahsulotlari, trikotaj, qandolatchilik mahsulotlari, mebel va temirdan tayyorlanadigan mahsulotlar ishlab chiqargan. Xizmatlar sohasida umumiy ovqatlanish, ta'lim muassasalari va yuk tashish, savdoda esa do'konlar faoliyati muhim o'rin tutgan.

Lekin jahon tajribasi tadbirkorlikda innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish shart-sharoitlarini kengaytirishni nazarda tutadi. Bugungi kunda respublikamizda innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish davr talabi hisoblanadi. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish, hamda raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun faqatgina miqdoriy iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan cheklanib qolmasdan, balki innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Qayd etib o'tish lozimki, innovatsion mahsulotlar o'ziga xos raqobat afzalligiga ega bo'ladi. Innovatsion tadbirkorlikni rivojlanishiga bevosita ta'sir etuvchi omillarga quyidagilarni kiritish mumkin:

- ilmiy-texnik tadqiqotlarni amalga oshirish uchun ajratiladigan mablag'lar yetarli emasligi;
- innovatsion g'oyalarni moliyalashtirishda venchur kompaniyalar hissasining pastligi;
- innovatsion g'oyalarni yaratish va ro'yobga chiqarishda motivatsiyaning zaifligi.

Tadbirkorlik tashabbuskorligi avvalo innovatsion faoliyat samaradorligidan manfaatdor bo'lgan kichik tadbirkorlik subyektlaridan chiqishi kerak. Bu esa tadbirkorlik faoliyatining innovatsion samaradorligini oshirishga katta yordam beradi.

Hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanganlik darajasi yalpi hududiy mahsulot (YaHM)ning mamlakat yalpi ichki mahsuloti (YalM)dagi ulushi hamda aholi jon boshiga to'g'ri keladigan YaHM qismi bilan belgilanadi (1.2.2-rasm).

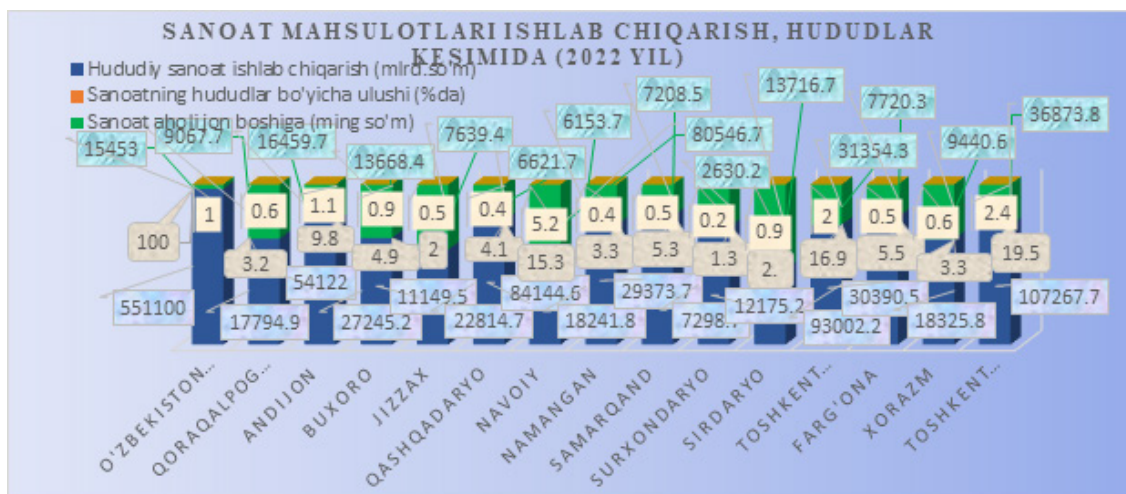
1.2.2-rasm: YaHM hududlar kesimida, (2022-yil)

YaHMning hududlar kesimidagi ulushiga ko'ra, eng yuqori ulush Toshkent shahriga tegishli ekanligiga guvoh bo'lamiz, uning respublika YalM dagi ulushi 16,6 foizga teng, keyingi o'rinlarda Toshkent viloyati 10,5 foiz, Navoiy 7,5 foiz va Samarqand 7,0 foizni tashkil etgan. Eng past ko'rsatkich esa Qoraqalpog'iston Respublikasi, Jizzax, Xorazm va Sirdaryo viloyatlariga tegishli bo'lib, 3,6 foizdan kamligini ko'rish mumkin. Surxondaryo viloyati YaHMining mamlakat YalMdagi ulushi 3,9 foizga teng bo'lib, bu ham deyarli past ko'rsatkichdir.

YaHMning aholi jon boshiga to'g'ri keladigan qismi bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Navoiy viloyatiga tegishli bo'lib, respublika ko'rsatkichidan 2,6 marta ko'pligiga guvoh bo'lamiz. Bunga sabab hududda erkin sanoat zonalar ulushining yuqoriligi va aholi sonining kamligidir. Rasm ma'lumotlaridan ko'rish mumkinki, YaHM indeksi Toshkent shahrida 2,0, Toshkent viloyatida 1,3 ga teng bo'lmoqda, ushbu viloyatlarning indeks ko'rsatkichi respublika ko'rsatkichidan yuqori, boshqa hududlarda esa bu ko'rsatkich past. Aholi jon boshiga YaHM indeksi eng past ko'rsatkichi Surxondaryo viloyatiga 0,5 ko'rsatkichga ga to'g'ri kelmoqda.

Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini belgilab beruvchi yana bir eng muhim omillardan biri sanoat ishlab chiqarish hajmidir. Hududlar kesimida sanoat ishlab chiqarish hajmi bo'yicha Toshkent shahri eng yuqori ko'rsatkichga ega bo'lib, uning respublika sanoat ishlab chiqarish hajmidagi ulushi 19,5 foizga teng (1.2.3-rasm). Undan keyingi o'rinlarni Toshkent (16,9 %) va Navoiy viloyatlari (15,3 %) egallab turibdi.

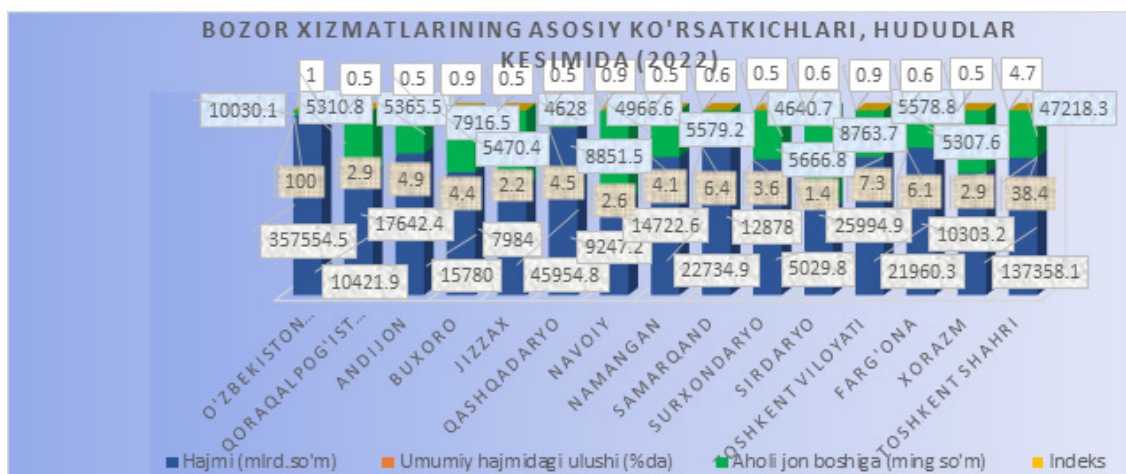

1.2.3-rasm: Sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish, hududlar kesimida (2022-yil)

Hududlar kesimida sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi bo'yicha eng past ko'rsatkich Namangan (2,75 %), Sirdaryo (2,18 %), Jizzax (1,45 %) hamda Surxondaryo (1,33 %) viloyatlariga to'g'ri kelmoqda. Ushbu hududlar sanoat ishlab chiqarish hajmi bo'yicha boshqa hududlardan orqada qolmoqda va bu hududlarda sanoatni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

Aholi jon boshiga to'g'ri keladigan sanoat mahsulotlari indeksi bo'yicha ham eng yuqori ko'rsatkich yana Navoiy viloyatiga tegishli bo'lib, 5,2 ga teng bo'lmoqda. Toshkent shahri (2,4), Toshkent (2,0) va Andijon viloyati (1,1) undan keyingi yuqori o'rinlarni egallab kelmoqda. Eng past ko'rsatkich Samarqand, Farg'ona (0,5), Qashqadaryo, Namangan (0,4) hamda Surxondaryo viloyati (0,2) hissasiga to'g'ri kelmoqda. Eng achinarli holat Surxondaryo hududiga tegishli.

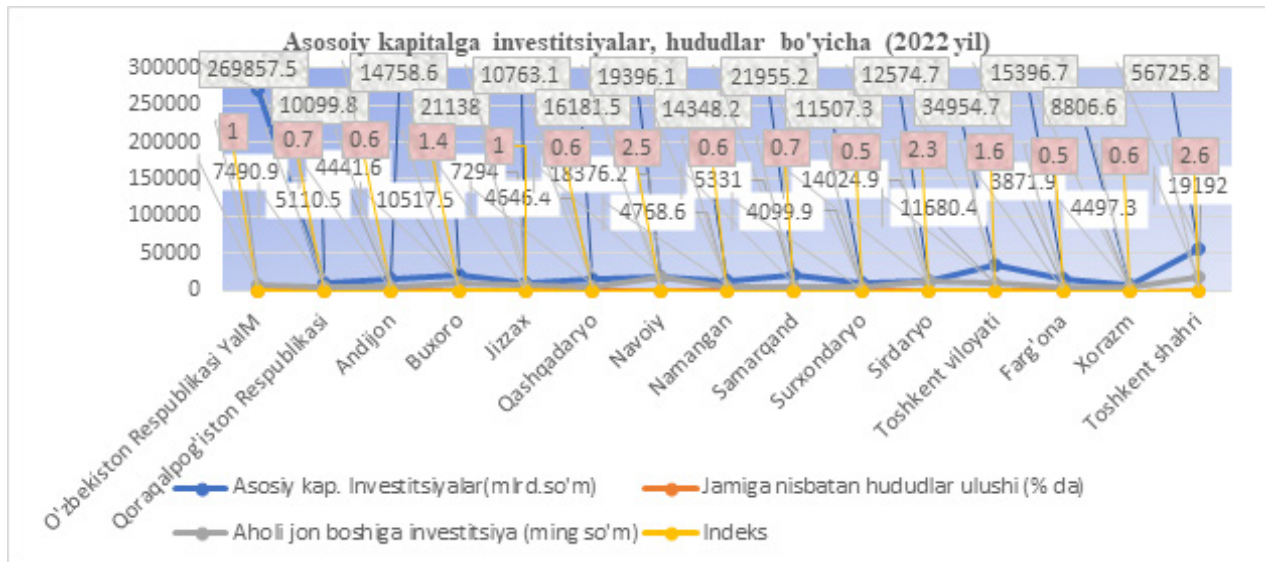
Hududlar kesimida ko'rsatilayotgan bozor xizmatlari ulushini tahlil qiladigan bo'lsak, Toshkent shahri (38,4%) eng yuqori ko'rsatkichga ega ekanligiga guvoh bo'lamiz (1.2.4-rasm).

1.2.4-rasm: Bozor xizmatlarining asosiy ko'rsatkichlari, hududlar kesimida (2022-yil)

Undan keyingi yuqori ulush Toshkent (7,3 %), Farg'ona (6,1 %), Samarqand (6,4 %) viloyatlariga tegishli. Eng past ko'rsatkich esa Qoraqalpog'iston Respublikasi (2,9 %), Xorazm (2,9 %), Jizzax (2,2 %), Navoiy (2,6 %), Sirdaryo (1,4 %) viloyatlariga to'g'ri kelmoqda.

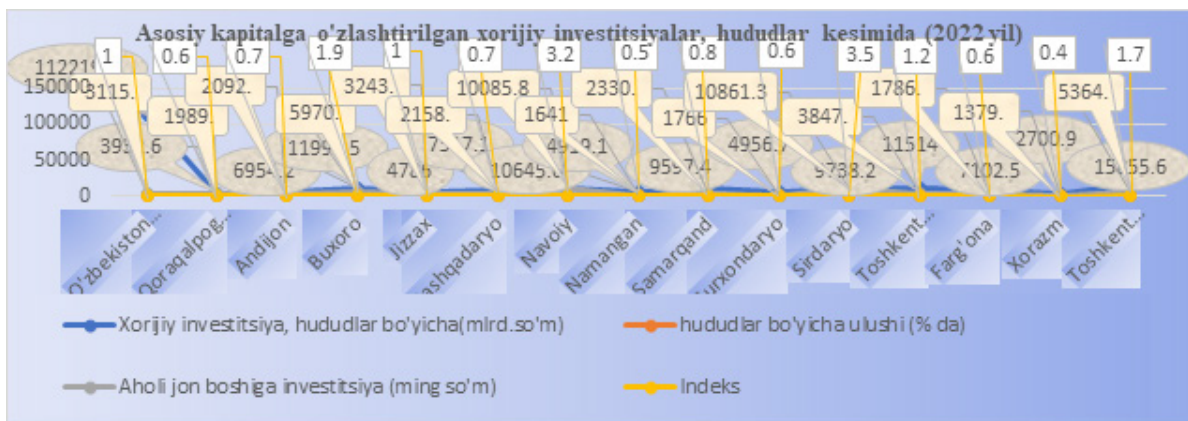
Hududlar bo'yicha asosiy kapitalga investitsiyalar hajmiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, Toshkent shahri (21,0 %) yana eng yuqori ulushga ega ekanligiga guvoh bo'lamiz (1.2.5-rasm). Undan keyingi yuqori o'rinlar Toshkent (13,0 %), Samarqand (8,1 %), Buxoro (7,8 %) va Navoiy (7,2 %) viloyatlariga tegishli.

1.2.5-rasm: Asosiy kapitalga investitsiyalar, hududlar bo'yicha (2022-yil)

Investitsion faollikning eng past darajasi Qoraqalpog'iston Respublikasi (3,7 %) va Xorazm (3,3 %) viloyatlariga tegishli. Rasm ma'lumotlaridan ko'rinadiki, aholi jon boshiga to'g'ri keladigan investitsiyalar indeksi eng yuqori ko'rsatkichi Toshkent shahri (2,6), Navoiy (2,5) va Sirdaryo (2,3) viloyatlariga to'g'ri keladi. Undan keyingi o'rinlarda Buxoro, Toshkent viloyati, Jizzax hududlari mos ravishda (1,4), (1,6), (1,0) indeks ko'rsatkichlariga ega bo'lib, ularning deyarli barchasi respublika indeksidan yuqoriligiga guvoh bo'lamiz. Qolgan hududlarda esa bu ko'rsatkich respublika ko'rsatkichidan pastligicha qolmoqda.

Yuqoridagi tahlillar mantiqiylikni davom ettirgan holda hududlar kesimida asosiy kapitalga o'zlashtirilgan xorijiy investitsiyalar hajmi o'sishi hamda tarkibiy jihatdan o'zgarishini 1.2.6-rasm ma'lumotlari asosida tahlil qilib o'tamiz.

1.2.6-rasm: Asosiy kapitalga o'zlashtirilgan xorijiy investitsiyalar, hududlar kesimida (2022-yil)

Xorijiy investitsiyalarni hududlar kesimida jalb etish ko'rsatkichi ushbu statistik kuzatuv amalga oshirilayotgan hududlardagi korxonalarni zamonaviy xorijiy texnologiyalar asosida modernizatsiya qilish va bozor talablariga javob beradigan raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishni nazarda tutadi. Rasm ma'lumotlariga ko'ra eng yuqori ko'rsatkich yana Toshkent shahriga tegishli. Ushbu hududda faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlarga jalb etilgan xorijiy investitsiyalarning respublika ko'rsatkichidagi ulushi 14,2 foizga, shuningdek Buxoro (10,7%) va Toshkent viloyati (8,72%) ham yuqori ko'rsatkichlarga ega bo'lmoqda. Bunda eng past 4,4 % dan kam bo'lgan ko'rsatkich yana Qoraqalpog'iston Respublikasi, Xorazm, Namangan, Jizzax va Surxondaryo viloyatlariga to'g'ri kelmoqda. Asosiy kapitalga o'zlashtirilgan xorijiy investitsiyalarning hududlar kesimida aholi jon boshiga to'g'ri keladigan qismi bo'yicha eng yuqori indeks Sirdaryo (3,5), Navoiy (3,2) viloyatlariga to'g'ri kelmoqda. Yuqoridagi tahlillar bo'yicha eng yuqori ko'rsatkichlarga ega bo'lgan Toshkent shahri indeksi 1,7 ga, Toshkent viloyati indeksi esa 1,2 ga teng bo'lmoqda. Demak rasm ma'lumotlariga ko'ra oltita hudud indeksi respublika indeksidan yuqori, qolgan hududlarda esa bu ko'rsatkich pastligicha qolmoqda.

XULOSALAR VA TAKLIFLAR

Amalga oshirilgan tahlillar natijalariga ko'ra xulosa qiladigan bo'lsak, mamlakatimizda kichik tadbirkorlikni innovatsion rivojlantirish uchun texnoparklar, biznes inkubatorlar, ilmiy tadqiqot markazlari, ilmiy laboratoriyalar faoliyatiga alohida e'tibor qaratish zarur. Hududlar tahlili ko'rsatishicha, qaysi hududda innovatsion rivojlanish imkoniyatlari yuqori bo'lsa, shu hududda innovatsion mahsulot ishlab chiqarish imkoniyati yuqori bo'lgan. Toshkent shahri, Toshkent viloyati, Navoiy, Buxoro hududlarini innovatsion rivojlanish salohiyati yuqori hudud sifatida talqin etishimiz mumkin. Ushbu hududlarda innovatsion infratuzilma elementlari hisoblangan texnopark, texnopolislar, biznes inkubatorlar, ilmiy tadqiqot institutlari faoliyati, transfer texnologiyalar markazlarini rivojlantirish va ularni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratish lozim.

Iqtisodiy rivojlanishdan orqada qolayotgan Surxondaryo, Namangan va Xorazm hududlariga ishlab chiqarish salohiyatini e'tiborga olgan holda manzilli qo'llab-quvvatlash dasturlari asosida iqtisodiyotning ustuvor sohalarini rivojlantirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistoning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli Farmoni
2. Аршакуни К. Эконометрические моделирование генезиса и динамики малых новых предприятий. Дис....к.э.н. – М., 2020. – 72 с.
3. Berkinov B. B. Ekonometrika. O'quv qo'llanma. – T., 2015. – 34–39-b.
4. Gulyamov S. S. Tadbirkorlik va kichik biznes. – T., 2002. – 256 b.
5. Доронина И. Э. Управление развитием предпринимательского потенциала мезоуровня. Дис. уч.ст. к.э.н. – М., 2018. – 72–78 с.
6. Do'stjanov T. Kichik biznesning katta imkoniyatlari. – Urganch: Xorazm, 1997.
7. Егорихина С. Ю. Предпринимательский потенциал населения региона//Экономика региона: проблемы и перспективы развития. № 1 (53). 2011. – 42–50 с.
8. Jalolov I. Korxona iqtisodiy salohiyatining statistik tahlil qilish usullarini takomillashtirish.: Iqt.fan. nomz. diss.avtoref. – T., 2021. – 14 b.
9. Inoyatov U. U. Hududiy tadbirkorlik faoliyatining statistik usullardagi tahlili: Iqt.fan.nomz.diss.avtoref. – T., 2018. – 12–17b.
10. Кремин А. Е., Мазилов Е. А. Оценка влияния малого бизнеса на социально-экономическое развитие регионов// Вопросы территориального развития. 2018. №1(41). DOI:10.15838/tdi.2018.2.41.2.
11. Лускатова О. В., Гленкова Е. О., Шалова В. А. Методический подход к экономической оценке влияния предпринимательства на динамику развития региона//Фундамент.исслед. 2013. №2–3. – С. 594–598.
12. Пономаров О. Системная модель предпринимателя и предпринимательской деятельности. Дис... к.э.н. – Москва, 2020. – 122 с.
13. Rixsimboev O. Q. O'zbekiston Respublikasida kichik va o'rta biznesning ustuvor yo'nalishlarini ekonometrik bashoratlash.: Iqt. fan. nomz. iss. avtoref. – T., 2002. – 22 b.
14. Robert, E. Lucas. (1988). On the mechanics of economic development. // Journal of Monetary Economics 22. 3–42. North Holland.
15. Romer, P. M. (1986). Increasing Returns and Long-Run Growth // The Journal of Political Economy, October. – pp. 1002–1037.
16. Portes, A., Guarnizo, L. E., & Haller, W. J. (2002, April). Transnational entrepreneurs: An alternative form of immigrant economic adaptation. American Sociological Review, 67(2). – pp. 278–298.
17. Рузметов Б. Оптимизационные задачи многоагрегатных комплексов. Модели, методы решения, программные модули. – Т.: Фан, 2010. – 124 с.
18. Ходиев В. Y., Shodiyev T. Sh., Berkinov B. B. Ekonometrika. O'quv qo'llanma. – T.: Iqtisodiyot, 2018. – 65 b.
19. Чепуренко А. Ю. Малое предпринимательство в социальном контексте. – М.: Наука, 2004. – 480 с.
20. Чепляева И. Е. Предпринимательский потенциал: проблемы формирования и использования в российской экономике. Дис... к. э. н.: 08.00.07. Саратов, 1999. – 168 с.
21. Шодиев Т. Ш., Ходиев Б. Ю. и др. Эконометрика. Учеб. пособие. – Т.: Sharq. 1999.
22. Davis, S., Haltiwanger, J., Schuh, S. (1996). Small business and job creation: Dissecting the myth and reassessing the facts. Small business Economics. Vol 8 (4), pp. 297-315.
23. Norov A. R. Tijorat banklari tomonidan tadbirkorlik subyektlarini kreditlash amaliyotini takomillashtirish i.f.n. ilm. daraj. olish uchun yozilgan diss. avtor. – T.: TDIU, 2020.
24. Xatamov O., Toshaliyeva S. Surxondaryo viloyati kichik tadbirkorlik salohiyati natijaviyligini ijtimoiy-iqtisodiy baholash usullari va mezonlari //Iqtisodiyot va ta'lim. – 2021. – №.4. – 215–224-b. <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/159>
25. Toshaliyeva S. Hududiy kichik tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish istiqbollari prognozlash // Iqtisodiyot va ta'lim. – 2022. – №. 3 (23). – 220–227-и. https://doi.org/10.55439/ECED/vol23_iss3/a33; <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/530>
26. Toshaliyeva, S. T. (2021). Economic and statistical analysis of the development of small business potential in Surkhondaryo region // Экономика и предпринимательство. – №. 4. – pp. 778–782.
27. Toshaliyeva, S. T. (2020). The concept of "business potential": essence, economic significance //Theoretical & Applied Science. – №. 3. – pp. 39–42.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

